

Vlaams
Parlement

ingediend op **1140** (2016-2017) – Nr. 1
19 april 2017 (2016-2017)

Verslag van de gedachtewisseling

namens de Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin
uitgebracht door Lorin Parys

over interlandelijke adoptie

Samenstelling van de Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin:

Voorzitter: Bart Van Malderen.

Vaste leden:

Danielle Godderis-T'Jonck, Lies Jans, Lorin Parys, Peter Persyn, Elke Sleurs, Tine van der Vloet;
Griet Coppé, Cindy Franssen, Vera Jans, Katrien Schryvers;
Freya Saeys, Martine Taelman;
Freya Van den Bossche, Bart Van Malderen;
Elke Van den Brandt.

Plaatsvervangers:

Björn Anseeuw, Vera Celis, Cathy Coudyser, Koen Daniëls, Ingeborg De Meulemeester,
Manuela Van Werde;
Sonja Claes, Dirk de Kort, Kathleen Helsen, Tinne Rombouts;
Jo De Ro, Emmily Talpe;
Jan Bertels, Bert Moyaers;
Elisabeth Meuleman.

Toegevoegde leden:

Ortwin Depoortere.

INHOUD

I.	Toelichting door Leonie Hallers, adoptieouder.....	4
II.	Uiteenzetting door Ariane Van Den Berghe, Vlaams adoptieambtenaar	10
	1. Besluitvorming	10
	2. Samenwerking tussen de verschillende overheden	11
	3. Communicatie	12
III.	Uiteenzetting door Katrien Verhegge, administrateur-generaal van Kind en Gezin	12
IV.	Gedachtewisseling	13
	Gebruikte afkortingen	21

De Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin hield op 15 maart 2017 een gedachtewisseling over interlandelijke adoptie. Aan die gedachtewisseling namen de volgende sprekers deel: Ariane Van Den Berghe, Vlaams Adoptieambtenaar, Katrien Verhegge, administrateur-generaal van Kind en Gezin, en Leonie Hallers, adoptieouder.

I. Toelichting door Leonie Hallers, adoptieouder

Leonie Hallers leest de volgende tekst voor over de onzekere situatie waarin zij en haar partner verkeerden tijdens de adoptie van hun dochter in Oeganda: "We willen benadrukken dat dit ons verhaal is – ook al waren we samen met nog acht andere families in Oeganda, drie families in Soroti en vijf families – net als wij – in Kampala. We starten met ons verhaal vanaf het moment dat we ons geschiktheidsvonnis in handen kregen, dat is nu zo'n vijf jaar geleden. Op dat moment dachten we goed voorbereid te zijn op het avontuur dat ons te wachten stond. Dit avontuur bleek echter een grote sprong in het diepe zonder ook maar enige regie in eigen handen te hebben. Voor ons kende deze sprong een prachtige afloop maar daar zijn wel veel offers voor gebracht. Noodzakelijke offers, maar ook offers die met een andere aanpak mogelijk vermeden hadden kunnen worden.

Onze zoektocht naar een geschikt adoptiebureau startte dus, toen we ons geschiktheidsvonnis in handen kregen. Op basis van gevoel en mogelijkheden hebben we ons aangemeld voor de adoptie van een kindje uit Kenia. Vol goede moed en energie gingen we aan de slag met de samenstelling van ons dossier. Een dossier dat bestond uit 27 Nederlandstalige documenten, welke allemaal in het Engels vertaald dienden te worden, daarna erkend door de rechtbank waarna deze door Buitenlandse Zaken en de Keniaanse ambassade in Brussel gelegaliseerd dienden te worden.

In februari 2014 hebben we ons dossier ingediend en er werd ons medegedeeld dat de afreis naar Kenia – voor een periode van negen maanden – binnen drie tot vijf maanden zou plaatsvinden. U begrijpt dat dit nogal wat organisatorische voeten in de aarde had. Zowel qua werk, woonst en inkomsten. Maar we wisten waar we aan begonnen en met de medewerking van velen om ons heen zou de overbrugging van deze periode zeker lukken. Na een wachtperiode van drie maanden informeerden we voorzichtig naar de status van ons dossier. Ik gebruik bewust het woord 'voorzichtig' omdat je je als kandidaat-adoptieouder zeer afhankelijk voelt van het adoptiebureau en dat ben je in de praktijk ook. Ons werd medegedeeld dat ons dossier in behandeling was en dat we nog even geduld moesten hebben. Natuurlijk hadden we dat! Na een halfjaar wachten begon er toch een beginnend gevoel van onbehagen te ontstaan en ontdekten we informatie op fora op het internet over internationale adoptie in Kenia. Er bleek een nieuwe wet in de maak welke internationale adopties ging verbieden. Eind november 2014 is deze wet in werking getreden en op dat moment crashte onze droom op een familie voor en met een Keniaans kindje.

Wat nu?! Overstappen naar een ander bureau om onderaan de wachtlijst te beginnen of blijven bij het huidige bureau met perspectief in een ander land. We kozen voor het laatste, op basis van de menselijke behandeling, het feit dat we niet nogmaals bemiddelingskosten moesten betalen, maar meest belangrijke: er was toekomst in een nieuw kanaal, namelijk Oeganda. Afscheid nemen van een imaginair Keniaans kindje – ja je kan ook een adoptiezwangerschap hebben – en je tegelijk richten op een toekomst voor en met een kindje uit een ander land is niet evident. Om geen tijd te verliezen zijn we direct aan de slag gegaan met de samenstelling van het adoptiedossier Oeganda. Het kanaal Oeganda was booming business voor kandidaat-adoptieouders. Er waren immers maar weinig

andere actieve adoptiekanalen, dus geen tijd te verliezen om binnen afzienbare tijd op het vliegtuig naar Oeganda te kunnen vertrekken. In oktober 2015 kregen we te horen dat er een jong kindje aan ons dossier gematcht kon worden. In december 2015 zou de officiële matching plaatsvinden en we konden ons dan voorbereiden op een afreis begin 2016. Er was nog niets officieel, dus daar moesten we wel rekening mee houden. Ik ben er tot de dag van vandaag nog niet achter hoe je dat doet: rekening houden dat een prematching niet door kan gaan. Je spreekt hier over het stichten van een gezin, het bieden van een thuis aan een kindje. Zoiets groots, zoiets allesomvattends en dan word je gevraagd om rekening te houden met ... met wat?

Maar zou het er dan toch van komen? Mochten we al blij zijn of ... wachtten we toch nog beter af met het delen van dit goede nieuws? We hadden namelijk al wat ervaring. In heel intieme kring is er met heel veel voorzichtigheid gedeeld dat er mogelijk een kindje in de familie zou komen. Een dikke maand later – wederom in november, exact één jaar na de Keniacrash – stond ons hart stil bij het checken van de inbox van onze mail. Onderwerp: Schorsing adoptiekanalen Oeganda. Drie woorden en je hoeft de mail niet eens te lezen om te weten dat je wederom emotioneel aan de rand van de afgrond staat.

Ons adoptiebureau kreeg de melding van het Vlaams Centrum voor Adoptie dat de adoptiekanalen in Oeganda geschorst werden. De Federale Overheidsdienst Justitie had vanuit hun dienst een schrijven gericht aan alle rechtbanken waar kandidaat-adoptanten van Oeganda een adoptie-uitspraak moesten verkrijgen met de vraag om de dossiers te onderzoeken en de adoptieprocedure desgevallend op te schorten en eventueel beschermingsmaatregelen te treffen voor het kind. Er werd door het parket een onderzoek geopend om de aangehaalde elementen te onderzoeken. Deze elementen waren via de Belgische consul in Kampala doorgegeven aan het Ministerie van Buitenlandse Zaken en dat had op zijn beurt een dossier overgemaakt aan het Ministerie van Justitie. Hoe kan het dat het Vlaams Centrum voor Adoptie, via Justitie over deze situatie geïnformeerd moest worden en dat er niet voor een afstemming tussen Buitenlandse Zaken en het Vlaams Centrum voor Adoptie is gekozen. Dit had heel veel vertraging en onzekerheid kunnen vermijden.

Op 3 december 2015 verscheen er een artikel in Het Nieuwsblad waarin werd aangegeven dat Vlaanderen de procedure in Oeganda heeft opgeschort omdat het parket onderzoekt of er sprake is van mensenhandel. Mensenhandel, laat dit woord heel even bezinken en verplaatst u zich dan heel even naar al die oprechte, trouwe en goedbedoelende kandidaat-adoptieouders en al die weeskinderen en vondelingen in Oeganda. Dit is een praktijk waar je als mens en als toekomstig ouder zo ver mogelijk van weg wilt blijven. En toch staat het woord daar, zwart op wit en wordt direct gelinkt aan jou. Aan jou als persoon en als toekomstige ouder van een kindje. Over starten met een achterstand en stigmatisering gesproken. Voor alle duidelijkheid, als er effectief van mensenhandel sprake is moet dit onderzocht worden! Als dit echter een bewuste woordkeuze geweest is om processen lam te leggen is dit voor ons onacceptabel.

Wat de komende weken en maanden volgt is een wirwar van mededelingen, flarden aan informatie, aannames en meningen. Een cocktail aan informatie waar je als toekomstig adoptieouder helemaal door moet en waarbij je emotioneel van de ene kant naar de andere kant wordt geslingerd, want wat is waar en relevant? Uiteindelijk volgt er een zoveelste juridische doorlichting van de dossiers door de UGent en ook lokaal in Oeganda om zeker te zijn dat aan alle juridische vormvereisten wordt voldaan. Opnieuw nagelbijtend wachten op de uitspraak. Het beeld van het paard dat een wortel wordt voorgehouden om toch maar te blijven gaan, spookt meermaals door ons hoofd ...

Vanaf het moment van de schorsing zou er na drie maanden duidelijkheid zijn, in de praktijk bleek dit een halfjaar. Een halfjaar leven in onzekerheid, jezelf afvragen waar onze adoptietoekomst zal liggen en of we misschien niet beter kunnen stoppen met adoptie. We stonden met onze rug tegen de muur en waren letterlijk en figuurlijk een lijdend voorwerp. Als kandidaat-adoptieouder heb je geen enkele positie in zulke situaties. We werden zelfs gevraagd om ons kalm te houden, en dat hebben we gedaan. Omdat we vertrouwen hadden dat gerechtigheid zou zegevieren. Maar was dat nou echt nodig om dat aan de kandidaat-adoptieouders te vragen? Kalm blijven en onze stem niet te laten horen? Wij zijn ook een partij in de adoptie. We hebben tot de dag van vandaag geen idee welke nieuwe inzichten er tijdens de schorsing zijn ontstaan en welke afspraken er tussen de verantwoordelijke instanties zijn gemaakt. Soms hebben we het idee dat de schorsing een afleidingsmanoeuvre was om te wachten tot de nieuwe wetgeving inzake internationale adoptie in Oeganda in werking zou treden. Ik realiseer me dat ik me op glad ijs begeef met deze opmerking.

De duidelijkheid die er na de schorsing kwam, betekende positief nieuws voor ons, maar negatief nieuws voor zoveel andere wachtende families en kindjes. De dossiers die een matching met een kindje hadden, kregen een akkoord om af te reizen naar Oeganda. Alle andere dossiers kwamen te vervallen en het kanaal Oeganda werd geschorst.

Met een blij, opgetogen, maar ook ietwat onzeker gevoel reisden we in juni 2016 af naar Oeganda. We mochten eindelijk ons kindje omarmen. Onzeker omdat we voor vertrek te horen kregen dat de nieuwe Oegandese wetgeving inzake internationale adoptie op 2 juni 2016 in werking was getreden. Deze wetgeving verplicht de kandidaat-adoptieouders om een jaar in Oeganda te verblijven en stelt tevens andere eisen aan de subsidiariteit van de adoptiekinderen. Een situatie waar geen van de Belgische families op was voorbereid. Voor de afreis naar Oeganda was ons echter gegarandeerd door het Vlaams Centrum voor Adoptie dat de adoptie zowel juridisch als diplomatiek volledig in orde was. Anders had er überhaupt geen matching en kindvoorstel kunnen plaatsvinden, noch de vaststelling van een datum voor de rechtbankzitting in Oeganda. Er was ons bovendien voor de afreis gegarandeerd dat onze dossiers onder de toen geldende wetgeving zouden vallen, gezien onze dossiers ingediend werden bij de Oegandese rechtbank in mei, een maand voor het in voege gaan van de nieuwe wetgeving. Dit samen vormde voor ons een gedegen basis om naar Oeganda te reizen.

Met veel vreugde en geluk hebben we de eerste vier weken met ons kindje in Oeganda doorgebracht. De eerste lach, de eerste knuffel, de eerste traan, momenten die we altijd blijven koesteren. De rechtszaak verliep voorspoedig en er leek geen vuiltje aan de lucht. Nog een paar weken wachten voor de administratieve afhandeling en dan zouden we samen met onze dochter naar België reizen. Helaas dacht de Belgische ambassade in Kampala daar anders over en ook duurde de administratieve procedure in Oeganda langer dan gepland.

In strijd met alle voorafgaande toezeggingen, garanties en adviezen, achtte de Belgische ambassade het noodzakelijk om de rechtmatigheid van het verstrekken van het visum in vraag te stellen. Volgens de Belgische ambassade was niet de datum van indienen van het dossier bij de rechtbank leidend in het antwoord op de vraag welke wetgeving gerespecteerd moest worden, maar wel de datum van de court order en ruling. De court order en ruling van alle dossiers waren vanzelfsprekend gedateerd na de inwerkingtreding van de nieuwe wetgeving.

Wat nu? Moeten we een jaar in Oeganda blijven? Moet onze dochter terug naar het weeshuis? Wie gaat er dan voor haar zorgen, want er was geen plaats meer in het weeshuis. Waarom gebeurt dit? Net op het moment dat de eerste

gewenning met onze dochter plaatsvond en ons meisje ons begon te vertrouwen, werden we geconfronteerd met wederom een onzekere situatie over onze toekomst. De roze adoptiewolk was plotsklaps verdwenen en moest gedwongen ruimte maken voor dagenlang overleg en gelobby met de betrokken instanties en personen. Kostbare tijd die je wil en moet besteden aan de hechting met je kindje, moest plaatsmaken voor overleg, mailen, bellen en afstemming. De inkomhal van het hotel leek wel een coördinatiecentrum bij een crisis. De onzekerheid en uitzichtloosheid van onze situatie was groot. De zes families in Kampala werden ondergedompeld in een groot sociaal-psychologisch experiment. Voor ons stond één ding vast. We gaan niet zonder onze dochter naar huis. Nooit. En, we moeten hier zo goed als het kan emotioneel ongeschonden zien uit te komen. Dit laatste is makkelijker gezegd dan gedaan. Hoe fijn en goed was het geweest als er in deze periode niet alleen aandacht was voor de juridische status van onze situatie, maar dat er ook een professional was die ons emotioneel kon begeleiden. Zodat niet de stress over het wel of niet naar huis mogen de rode draad van ons verblijf in Oeganda zou zijn, maar er ook nog ruimte en aandacht was voor de groei als nieuw gezin.

Duidelijkheid verkrijgen over onze situatie had hoogste prioriteit. En dat was nu precies waar de schoen begon te wringen. Want er was geen duidelijkheid. Elke betrokken en medeverantwoordelijke organisatie was op de hoogte van zijn eigen positie en wenste hierin al dan niet inzicht te geven aan de kandidaat-adoptieouders. Tevens was het ook onduidelijk in hoeverre de betrokken instanties op de hoogte waren van elkaars situatie en/of informatie. Daarnaast was het onduidelijk wie binnen welke organisatie betrokken en/of verantwoordelijk was voor onze dossiers en was het vaak opboksen tegen bureaucratie en onbereikbaarheid. We kwamen er al snel achter dat er veel over elkaar werd gecommuniceerd, maar zeer weinig met elkaar. En dat terwijl samenwerking tussen Buitenlandse Zaken, de Dienst Vreemdelingenzaken, Justitie, Binnenlandse Zaken, het Vlaams Centrum voor Adoptie en het adoptiebureau cruciaal is in zo'n crisissituatie.

Wij hebben in de acht weken waarin we in onzekerheid verkeerden slechts één persoon gesproken die in staat was ons structureel te informeren over de situatie waarin we ons bevonden, gevoed door input vanuit alle betrokkenen. Deze persoon is Lorin Parys. Lorin had dagelijks contact met ons, ook in de weekenden en tijdens zijn vakantie. En hij durfde open kaart met ons te spelen over de situatie waarin we ons bevonden, als deze er goed, maar ook minder goed uitzag. Lorin nam de kandidaat-adoptieouders serieus en erkende hen als een partij in de crisis. Dat is de steun waar je op dat moment behoefte aan hebt. Openheid, duidelijkheid en erkenning als partij.

De geplande verblijfstermijn van zes weken werden er al snel meer. Wij waren in de gelukkige omstandigheid dat we geen problemen kregen met ons werk, en dat we beschikten over voldoende financiële middelen. Iets wat niet voor alle families gold. Kunt u zich voorstellen hoe het voelt om vast te zitten in een land, aan het einde van je geld en met een werkgever die moeite heeft rekening te houden met de situatie waarin je je bevindt? Er moet te allen tijde worden vermeden dat interlandelijke adoptie enkel kan worden verricht door kandidaat-adoptieouders met een grote financiële draagkracht. Het hebben van geld is geen factor om al dan niet een goede adoptieouder te zijn.

Tijdens ons verblijf werd meermaals benadrukt dat we ons low profile en zo min mogelijk in de openbaarheid met ons kindje mochten begeven. Want we zouden wel eens opgepakt kunnen worden wegens de ontvoering van een kindje. Dit heeft een grote indruk op ons gemaakt. Want we wisten dat we ons daar niet schuldig aan maakten. We hebben geen idee op welke informatie deze berichtgeving was gebaseerd, maar het heeft er wel voor gezorgd dat we

gedurende ons verblijf voornamelijk binnen de muren van ons hotel hebben geleefd. Dus als u mij nu vraagt of Oeganda een mooi land is, moet ik u helaas het antwoord verschuldigd blijven. Net zoals ik onze dochter weinig kan vertellen over haar moederland.

Dankzij de inspanningen van alle betrokkenen kwam er na een verblijf van twaalf weken een einde aan de uitzichtloosheid. We mochten naar huis. Waren we blij? Dat wel, maar heel erg blij? Uitzinnig zoals je in zo'n situatie normaliter zou zijn? Nee, we waren vooral uitgeput van de strijd die we hebben moeten leveren om naar huis te mogen. We zijn sinds vorige week een halfjaar thuis met onze dochter. Sinds een maand kunnen we ook met vreugde terugdenken aan een van onze mooiste en betekenisvolste momenten uit ons leven. Vóór die tijd waren we daar nog niet klaar voor.

Er wordt in adoptie veel gesproken over 'in het belang van het kind'. Ik ken niemand betrokken bij adoptie, maar ook daarbuiten die het belang van het kind niet vooropstelt.

Maar wordt het belang van het kind ook altijd centraal gesteld? In Oeganda was een jong kindje, Rodney was zijn naam. Rodney had een prematch voor adoptie in Vlaanderen. Rodney was in het bezit van een klein geboortecertificaat maar voor volledige matching was een groot geboortecertificaat nodig. En dat had hij niet. Dit certificaat had zijn leven kunnen redden. Rodney is tijdens ons verblijf in Oeganda overleden. Overleden aan een medische situatie die mogelijk vermeden had kunnen worden als hij de nodige medische verzorging kon krijgen. De adoptieouders hebben zijn begrafenis betaald, om Rodney een waardig afscheid te kunnen geven. Dat vonden wij in het belang van dit jonge kind.

Sinds we thuis zijn heb ik regelmatig contact met de directeur van het weeshuis waar onze dochter haar eerste levensmaanden heeft doorgebracht. Onze gesprekken gaan over de groei en ontwikkeling van onze dochter, maar ook over de negatieve financiële situatie van het weeshuis. Het weeshuis was voor een groot deel afhankelijk van de inkomsten door internationale adoptie, mede gefinancierd door de verplichte projectsteun van de adoptieouders. Sinds de nieuwe wetgeving vinden er geen adopties meer plaats, en zijn de inkomsten van het weeshuis zo goed als nihil.

Dertig jonge kinderen, zonder ouders en familie zijn op dit moment voor hun zorg afhankelijk van dit weeshuis. Een weeshuis dat op de rand van faillissement staat. Hoe kan het dat een weeshuis zo afhankelijk wordt van buitenlandse projectsteun gekoppeld aan adoptie? Ondanks alles wat we hebben meegemaakt, willen we graag nog een kindje adopteren. Omdat we met eigen ogen hebben gezien wat een nood er is aan families voor kinderen, maar ook omdat we onze dochter een broertje of zusje gunnen. En ons hart en leven nog zoveel liefde kan geven. Om – wederom – geen tijd te verliezen hebben we ons na thuiskomst ingeschreven bij Kind en Gezin voor adoptie. Er is inmiddels een nieuw systeem qua instroombeheer en we kregen nummer 522 toegewezen op de wachtlijst om te mogen starten met de voorbereidingscursus. Een abstract getal welke moeilijk inzicht geeft in de periode die we moeten wachten om te mogen starten. Maar dan kunnen we wel direct doorstromen naar het maatschappelijk onderzoek, althans dat dachten we. Maar wat blijkt, zolang de volle adoptie van onze dochter nog niet is uitgesproken in België, zij is nu bij ons op basis van pleegvoogdij, dan moeten wij nogmaals de volledige voorbereidingscursus doorlopen. Omdat wij formeel gezien nog nooit geadopteerd hebben. Ik denk dat ik u niet hoeft uit te leggen hoe deze informatie op ons overkwam. Wij hebben vertrouwen dat de volle adoptie voor onze dochter tijdig wordt uitgesproken zodat we niet met deze situatie geconfronteerd worden.

Een jaar geleden – op 9 maart 2016 – waren wij ook aanwezig in deze ruimte, als toeschouwers tijdens een andere hoorzitting in het Vlaams Parlement over internationale adoptie (*Parl.St.* VI.Parl. 2015-16, nr. 600/2). Zoals u zich misschien kan herinneren was Maaïke Coucke toen aan het woord, maar ook Lieven Vandendriessche en Marc Haeck. Wij zijn heel erg benieuwd wat er in dat jaar gebeurd is met de vragen en aanbevelingen die toen met u zijn gedeeld. Daarnaast hebben wij op basis van onze ervaringen ook een aantal vragen en opmerkingen die we graag met u willen delen. In ons adoptieverhaal waren tientallen personen geïnformeerd en betrokken; hoe kan het dat op één uitzondering na niemand in staat is/was om het gewestelijke, federale, politieke of partijpolitieke te overstijgen en op te roepen om samen en eenduidig te communiceren, te werken en informatie te delen?

Waarom wordt er door bevoegde instanties voor, tijdens en na ons adoptieverhaal (nog) steeds gezorgd dat de eigen stoep schoon wordt geveegd en moest er voor het nemen van de beslissing om naar huis te mogen steeds op 'de andere' instantie worden gewacht? Waarom is er zo beperkt sprake van complementariteit en samenwerking?

In onze ogen moet adoptiebeleid meer zijn/worden dan uitsluitend een wettelijke verankering van juridische vereisten. Adoptiebeleid vraagt van de beleidsmakers inzichten in het theoretische proces, maar ook het emotionele en mentale proces van de kandidaat-adoptieouders en kinderen verdient aandacht. Hoe kan het dat bij internationale adopties die doorgaan in landen waar Buitenlandse Zaken vertegenwoordigd is door een ambassade en zodoende op de hoogte is van lokale wet en regelgeving, moeilijk of niet wordt samengewerkt om adoptieprocessen te ondersteunen?

We hebben ervaren dat de voorbereidingscursus vooral gericht is op de situatie eens terug met je kindje in België, maar er wordt niet of nauwelijks gesproken over wat het wachten op een kindje doet met een mens of de onzekere situaties waar je aan wordt blootgesteld. We hechten er waarde aan dat dit een belangrijker onderdeel van de cursus wordt.

De wettelijke erkende zes weken adoptieverlof gaan pas in op het moment dat je kindje wordt ingeschreven in België. Dit betekent dat de periode van verblijf in het buitenland ofwel als vakantie ofwel als onbetaald verlof dient te worden opgenomen. Dit is voor veel adoptieouders moeilijk haalbaar. Daarnaast is zes weken te kort om als gezin thuis te aarden. Personen met een werkloosheidsuitkering maken zelfs geen aanspraak op adoptieverlof en dienen te allen tijde beschikbaar te zijn voor de arbeidsmarkt. Wij doen een appel om deze situatie te wijzigen zodat ook deze families in aanmerking komen voor adoptie.

Welke maatregelen zijn er inmiddels genomen voor het tegengaan van de wachtlijsten? Er zijn enerzijds veel te lange wachttijden voor de kandidaat-adoptieouders en anderzijds worden er geen ouders gevonden voor kinderen. Klopt het dat de wachtanciënniteit niet geldt bij opschorting van het adoptiekanaal, en wat is de status van het systeem van de centrale wachtlijst? Wat de projectsteun betreft, is er nog steeds geen oplossing voor de steeds oplopende kosten volledig ten laste van de kandidaat-adoptieouders. De steun voor de individuele instellingen kan worden gedragen door de individuele kandidaat-adoptieouders, met mogelijkheid tot belastingaftrek wegens erkende gift. Deze mogelijkheid hangt echter af van het adoptiebureau. Waarom komen niet alle kandidaat-adoptieouders in aanmerking voor deze belastingaftrek?

In de conceptnota (*Parl.St.* VI.Parl. 2015-16, nr. 600/1) wordt erkend dat het samenwerkingsakkoord tussen het Vlaams Centrum voor Adoptie en de Federale Centrale Autoriteit niet voldoende slagkracht heeft. De suggestie voor een

interfederaal orgaan is duidelijk van de baan, maar welke concrete oplossingen zijn er vanuit Vlaamse zijde? Welke vallen er langs federale kant te verwachten? En, waarom worden adopties die door het Vlaams Centrum voor Adoptie worden gemachtigd, niet automatisch door de Federale Centrale Autoriteit erkend? Ik begrijp dat ik veel vragen stel, die u wellicht niet allemaal kan beantwoorden. Toch verdienen deze vragen stuk voor stuk uw aandacht. Ik spreek hierbij dan ook de hoop uit dat er serieus werk wordt gemaakt van de hervorming van de internationale adoptie en dat deze hervorming erkend en gedragen wordt door alle betrokken partijen in Vlaanderen en België.”.

II. Uiteenzetting door Ariane Van Den Berghe, Vlaams adoptieambtenaar

1. Besluitvorming

Ariane Van Den Berghe behandelt vooreerst de besluitvorming. Waarom kreeg een aantal kandidaat-ouders de toestemming om af te reizen? Bij de schorsing van het kanaal Oeganda eind 2015 heeft het Vlaams Centrum voor Adoptie nagegaan wat er nodig was om de samenwerking met dat herkomstland herop te starten. Cruciaal was daarbij dat kinderen die onder pleegvoogdij naar Vlaanderen kwamen, effectief geadopteerd konden worden. Daartoe heeft het centrum juridisch advies gevraagd aan de KU Leuven. Daarnaast heeft het nagegaan hoe de rechters zouden omgaan met de brief van de FOD Justitie, met de richtlijnen van het expertisenetwerk Burgerlijk Recht en het College van Procureurs-Generaal over de adopties uit Oeganda. Dat heeft inderdaad tijd gevergd.

Begin 2016 kwamen er echo's dat er mogelijk een wetswijziging in Oeganda zat aan te komen met strengere regels voor interlandelijke adoptie. Het juridische advies daarover zegde dat, als er zekerheid was dat er geen fundamentele problemen waren met de Belgische wetgeving, er allicht een mogelijkheid was om bij wijze van overgangsmaatregel een aantal dossiers af te werken. De contactpersoon van de adoptiedienst heeft het Vlaams Centrum voor Adoptie gemeld dat de Oegandese High Courts bevestigd hadden dat de nieuwe regels pas van toepassing zouden worden op zaken geïnitieerd nadat de nieuwe regelgeving in werking zou treden. Dat is de normale gang van zaken aangezien het Vlaams Centrum voor Adoptie jammer genoeg geen netwerk van contactpersonen in de herkomstlanden heeft. Dat het geen informatie uit eerste hand ontvangt, bemoeilijkt zijn werk aanzienlijk.

Het centrum heeft daarnaast ook uitgebreid navraag gedaan bij elke andere centrale autoriteit die werkt in Oeganda, alsook bij de International Social Service in Genève, die wetgeving en beleid voor interlandelijke adoptie van nabij volgt. Informatie krijgen was bijzonder moeilijk. Omdat de nieuwe wet nog niet formeel goedgekeurd was, heeft het centrum begin mei 2016 beslist de dossiers die volledig waren en waar er een matching was, af te werken. Die dossiers konden immers onmiddellijk ingediend worden bij de Oegandese rechtbanken en dus afgewerkt vóór het nieuwe systeem.

De beslissing is niet lichtzinnig genomen. Bovendien was er ook nog een feitencheck. Met de UGent is er in Kampala een sociaal werker aangesteld om zeker te zijn dat de dossiers volledig in orde waren, en dat er geen problemen waren op het vlak van adoptibiliteit en subsidiariteit. Ook het Vlaams Centrum voor Adoptie wil absoluut geen deel hebben aan mensenhandel. In Oeganda, dat geen Haags land is, is er geen centrale autoriteit. Ook aan overleg met andere overheden heeft het centrum heel wat tijd besteed. Het dossier is besproken op de Commissie voor Overleg en Opvolging, op het expertisenetwerk Burgerlijk

Recht en het College van Procureurs-Generaal. Treffend is dat geen van die partners, ten gevolge van de ingewikkelde bevoegdheidsverdeling inzake adoptie, een formeel standpunt kon of wou innemen over de vraag of de samenwerking met Oeganda al dan niet moest worden voortgezet. De beslissing lag bij het Vlaams Centrum voor Adoptie die de verantwoordelijkheid genomen heeft.

De meest onzekere factor is de situatie in het herkomstland. Het Vlaams Centrum voor Adoptie krijgt daarover veel moeilijker informatie dan over wat zich in België afspeelt. De informatie is bijna altijd partieel en vaak niet helemaal objectief. Het centrum heeft geen eigen vertegenwoordigers en is afhankelijk van derden die bijna altijd een plaats hebben in de adoptieketen, met een eigen visie, mening of paradigma. De belangrijkste informatiepersonen zijn de contactpersonen van de adoptiediensten, die een belang hebben in die adoptiesamenwerking. Voorts zijn er de vertegenwoordigers van Buitenlandse Zaken, de ambassades en consulaten. Omdat die onder de federale bevoegdheid vallen, heeft het Vlaams Centrum voor Adoptie daar jammer genoeg geen rechtstreekse communicatielijnen mee. Alle communicatie verloopt via een omweg, langs de FOD Buitenlandse Zaken. Daardoor duurt het soms heel lang vooraleer het bepaalde informatie krijgt. Het was zelfs zo dat de informatie of de wet al in werking getreden was of niet, het centrum eerder bereikt heeft via andere bronnen dan via Buitenlandse Zaken. Bovendien heeft Buitenlandse Zaken geen formele opdracht inzake interlandelijke adoptie. Ook hun tijd en middelen zijn beperkt.

2. Samenwerking tussen de verschillende overheden

Enkele problemen met de adopties in Oeganda hebben te maken met de moeizame informatieverzameling, maar ook met de samenwerking, de rollen en verantwoordelijkheden van alle betrokkenen in het adoptieproces. Volgens de Vlaamse decreetgever is het de exclusieve bevoegdheid van het Vlaams Centrum voor Adoptie om te beslissen of een samenwerking met een bepaald herkomstland kan worden opgestart, en of een bepaald individueel dossier, zelfs uit een Haags land, al dan niet wordt afgewerkt.

De praktijk toont echter haarscherp aan dat de bevoegdheid niet exclusief is. Ze kan enkel uitgeoefend worden in nauw overleg en in samenwerking met alle andere institutionele actoren. Om de adoptieouders rechtszekerheid te bieden, moet het Vlaams Centrum voor Adoptie dus altijd afstemming zoeken over de landen waarmee een samenwerking opgestart wordt en soms zelfs over individuele kinddossiers. Dat gaat dan vooral over dossiers waar de beoordeling van adoptibiliteit en subsidiariteit minder voor de hand ligt, zoals intrafamiliale of zelfstandige adopties. Het kan niet dat het centrum kandidaat-adoptieouders of adoptiediensten toestemming geeft voor een bepaalde samenwerking of dossier zonder dat het zeker is dat de adoptieprocedure tot een goed einde kan worden gebracht. De facto vergt dit het fiat van Buitenlandse Zaken, wat pijnlijk duidelijk werd in Oeganda.

Buitenlandse Zaken speelt een rol in de legalisering van documenten en het afleveren van een visum. Elk adoptievonnissen moet finaal worden gelegaliseerd door de post in het herkomstland vooraleer stappen in de richting van erkenning of aflevering van visum of paspoort kunnen worden gezet. Daarbij gebeurt er steeds een controle van de geldigheid van de documenten. Bij twijfel kan de consulaire post diepgaander onderzoek bevelen. In praktijk is de macht van het Vlaams Centrum voor Adoptie veel beperkter dan wat de decreetgever bepaalt en kan slechts op een goede manier uitgeoefend worden in nauwe samenwerking met alle andere partners.

In de periode voorafgaand aan de beslissing om nog enkele proefdossiers af te werken in Oeganda, heeft er op dat vlak wel een en ander geschort. Heel wat

diensten wilden geen standpunt innemen en de samenwerking is niet geïnstitutionaliseerd. Het blijft ook vaak beperkt tot een advies op papier terwijl het beter zou zijn als actoren samenzitten om informatie uit te wisselen. Sinds de zomer van 2016 zijn al stappen ondernomen: in de Commissie voor Overleg en Opvolging hebben het Vlaams Centrum voor Adoptie en de Vlaamse Gemeenschap een samenwerkingsprotocol voorgesteld. Ook met de FOD Buitenlandse Zaken is, na de problemen in Oeganda, bekeken hoe de samenwerking beter kan. Formele stappen zijn er nog niet, maar in praktijk wordt de consulaire post heel vroeg in het proces met nieuwe herkomstlanden betrokken.

3. Communicatie

De communicatie is een teer punt. In dit geval heeft het Vlaams Centrum voor Adoptie gemerkt dat informatie bijzonder schaars was, wat in schril contrast staat met de legitieme verwachting dat de centrale autoriteit het adoptieproces volgt en er tekst en uitleg bij kan geven als het misloopt. Zeker in het begin van de zomer van 2016, toen duidelijk werd dat de visa niet zouden worden afgeleverd, beschikte het centrum over zo goed als geen informatie. De rechtstreekse communicatie met de ambassade en de consulaire post verliep bijzonder moeizaam en ook in Brussel werd er weinig tekst en uitleg gegeven. De cruciale informatie zat bij anderen. Het heeft tot midden augustus geduurd eer het Vlaams Centrum voor Adoptie iedereen aan tafel heeft gekregen en alle informatie er was. Daarbij was er heel wat terughoudendheid, niet alleen bij de Dienst Vreemdelingenzaken in Kampala, maar ook bij de eigen adoptiedienst. Het heeft lang geduurd eer het Vlaams Centrum voor Adoptie die informatie kreeg en bij de betrokkenen kon brengen.

Daarnaast verkeerde het centrum in een spagaat: welke informatie delen en welke niet. De families hebben een immense behoefte aan informatie. Zoals steeds in crises was die informatie echter bijzonder volatiel en tegenstrijdig. Foute informatie wekt valse verwachtingen. Het Vlaams Centrum voor Adoptie moest voortdurend die afweging maken. Dat neemt niet weg dat alle verantwoordelijke diensten de informatie met elkaar moeten delen en dat het informeren van de betrokkenen een gedeelde zorg moet zijn. Elk van de verantwoordelijken is verantwoordelijk voor goede en zuivere communicatie.

In de meest onzekere landen, diegene die het Verdrag van Den Haag niet geratificeerd hebben, zijn de situatie en de bescherming van de kinderen vaak het magerst. Net voor die kinderen kan interlandelijke adoptie een groot verschil maken. Anderzijds zijn het net die landen waar adoptabiliteit en subsidariteit het moeilijkste te borgen zijn, en waar de rechtsonzekerheid voor kandidaat-adoptieouders vaak het grootst is. Interlandelijke adoptie zonder enige rechtsonzekerheid is niet mogelijk. België moet zich zo organiseren dat er zo goed mogelijk mee wordt omgegaan, maar gouden regels zijn er niet voor. Samenwerking en informatie zijn daarin twee cruciale elementen. De institutionele context is niet optimaal. De bevoegdheden en rollen in de interlandelijke adoptie zijn versnipperd. Het komt erop aan op zoek te gaan naar een manier om alle partners goed te laten overleggen en samenwerken vanuit een gedeeld belang. Daar wordt aan gewerkt, maar er is nog marge voor verbetering.

III. Uiteenzetting door Katrien Verhegge, administrateur-generaal van Kind en Gezin

Katrien Verhegge ziet ook heel wat leerpunten voor haar dienst. De betere samenwerking tussen de overheden hier is cruciaal. Voor Kind en Gezin de families toestemming gaf af te reizen heeft het er alles aan gedaan om van de verschillende overheden hun fiat te krijgen. De federale overheid heeft zich

echter beroepen op de exclusieve bevoegdheid van het Vlaams Centrum voor Adoptie. In de Commissie voor Overleg en Opvolging wou niemand zijn nek uitsteken, dus heeft Kind en Gezin dat gedaan. Als het dat niet gedaan had, zou er niemand afgereisd zijn. Kind en Gezin zal dat niet meer doen maar voortaan wachten op formele adviezen van de FOD Justitie en van de FOD Buitenlandse Zaken.

De adoptiediensten staan als eerste in voor de emotionele ondersteuning van de ouders. Kind en Gezin heeft die diensten herhaaldelijk gevraagd ook naar Oeganda te reizen, wat ze niet gedaan hebben. Achteraf is dat nog met hen besproken. Kind en Gezin is uiteindelijk zelf naar Oeganda gegaan, wat de spreker een menselijke beslissing noemt.

IV. Gedachtewisseling

Lorin Parys vindt het vreemd dat de ouders niet weten welke elementen de diensten hebben doen beslissen om hen toch te laten afreizen na de schorsing van het kanaal Oeganda. Hij begrijpt de frustratie bij het Vlaams Centrum voor Adoptie en bij Kind en Gezin. Ze worden aangespoord nieuwe kanalen te zoeken en komen terecht in landen waar kinderen weliswaar adoptabel zijn, maar de principes heel anders zijn dan hier. De diensten wordt gevraagd om garanties te bieden ook voor landen die het Verdrag van Den Haag niet getekend hebben. Dat de wetgeving in Oeganda wijzigt, daar kan niets aan gedaan worden. Als het misloopt, worden zij gevisieerd. Voor de spreker is de focus hoe er hier mee omgegaan werd en wat er beter kan.

Vlaanderen is bevoegd om kandidaat-ouders te laten vertrekken en dat tot aan het vonnis in het herkomstland. Heeft het Vlaams Centrum voor Adoptie ondertussen garanties op papier van de FOD Buitenlandse Zaken en de Dienst Vreemdelingenzaken dat die mensen dan ook kunnen terugkeren? Welke garanties op papier had het centrum toen het de ouders liet vertrekken naar Oeganda, iets wat volgens de spreker wel degelijk binnen hun bevoegdheidsgrenzen ligt? Het centrum heeft geen netwerk in de landen van herkomst, maar er zijn wel Belgische ambassades. Met Oeganda is er zelfs een ontwikkelings-samenwerkingsovereenkomst. Hoe komt het dat die niet volstaan?

Het juridische advies van de KU Leuven ging niet over de nieuwe wet in Oeganda, wel over de verhouding tussen wetgeving en rechtspraak in een land met 'common law', over pleegvoogdij en 'legal guardianships'. Nochtans was het probleem dat voor de Vlaamse diensten de dag van indiening van het dossier en voor de federale ambassade de dag van uitspraak telde. Is er op papier vastgelegd welke datum determinerend was?

In de notulen van de Commissie voor Overleg en Opvolging voor het vertrek van de ouders wordt duidelijk dat de kwestie wel besproken is, maar dat er geen conclusies zijn. Minister Vandeurzen zegde dan weer de zaak met medewerkers van de FOD Buitenlandse Zaken te hebben besproken (*Vragen om uitleg* VI.Parl. 2015-16, nrs. 2597, 2720, 2770 en 2831, en 2016-17, nr. 60). Ook daar is geen weerslag van. Twee maanden later stelt Buitenlandse Zaken zich helemaal anders op.

In het pv van 18 december 2015 van de Commissie voor Overleg en Opvolging klaagt de FOD Justitie aan dat de komst van tweeëntwintig kinderen uit Oeganda niet aan de Federale Centrale Autoriteit meegedeeld werd. Het Vlaams Centrum voor Adoptie zegt vergeten te zijn die wettelijke verplichting na te komen, niet enkel van kinderen uit Oeganda maar ook uit andere landen. Dat wekt uiteraard wantrouwen.

Met het oog op betere informatiedeling stelt hij een draaiboek voor op basis van de ervaringen.

Er is een federaal voorstel voor een duidelijkere bevoegdheidsverdeling. Volgens dat voorstel zou de FOD Justitie zich enkel buigen over de marginale toetsing en voortgaan op de informatie van de gemeenschappen. Uit de verslagen van de Commissie voor Overleg en Opvolging blijkt dat ook de Franstaligen dat voorstaan. Zijn de sprekers daar voorstander van?

Voorts informeert hij of kan worden vermeden dat het echtpaar Hallers opnieuw een voorbereidingscursus moet volgen omdat de volle adoptie nog niet uitgesproken is.

Hoe denkt Kind en Gezin voorts over de wachtanciënniteit? Voor N-VA moet die blijven gelden als een kanaal geschorst of afgeschaft wordt.

Emmily Talpe ziet als kern van de klacht van mevrouw Hallers de gebrekkige informatieverstrekking. Dat een herkomstland veraf is, bemoeilijkt dat. Als een land het Verdrag van Den Haag niet getekend heeft, wordt het nog moeilijker. Dat de Belgische instanties er niet in slagen optimaal samen te werken, is echter een pijnlijke vaststelling. Ook institutioneel zijn er mankementen waaraan moet worden verholpen. Wat kan er gedaan worden om het netwerk in de herkomstlanden te verbeteren, met objectievere tussenpersonen en een betere communicatie met de ambassade?

Het Vlaams Centrum voor Adoptie mag dan op papier exclusief bevoegd zijn, het is sterk afhankelijk van samenwerking met andere instanties. Zijn er daar al andere afspraken over? Hoe ziet het Vlaams Centrum voor Adoptie het formele advies van de andere diensten? Hoe zullen de lokale autoriteiten daartegenover staan?

De administratie moet eenvoudiger. Misschien kan het Vlaams Centrum voor Adoptie dat tot een onderdeel maken van de onderhandelingen met de andere Belgische diensten. Aangezien het gaat om kinderen en buitenlandse, dus minder controleerbare, procedures zal er altijd een aanzienlijke controle nodig zijn. Van een leien dakje zal het nooit lopen.

De mentale en financiële steun aan de gezinnen in Oeganda liet te wensen over. Wat kwamen ze precies tekort aan praktische steun? Misschien moet dat explicieter aan de adoptiediensten toevertrouwd worden.

Projectsteun krijgt heel wat kritiek omdat het tot een opbod tussen adoptielanden kan leiden. Het weeshuis waarvan sprake, heeft die steun echter nodig. Heeft het Vlaams Centrum voor Adoptie weet hoe projectsteun in andere landen aangewend wordt?

Freya Van den Bossche ziet heel wat verbeterpunten waar al aan gewerkt wordt zoals minder documenten en een centrale wachtlijst. Het gebrek aan emotionele begeleiding heeft haar diep getroffen. Zelfs als er geen fouten gemaakt worden, kan het mislopen. Zelfs als alles goed gaat, hebben ouders steun nodig. Waarom staan ze er dan bijna alleen voor?

Voorts vraagt ze wat meer informatie over wie de ouders vroeg zich kalm te houden en waarom. Het kan niet dat ouders gevraagd wordt geen ruchtbaarheid te geven aan de zaak om politici en pers erbuiten te houden. Dat is een schending van een elementair recht.

Ligt het aan de structuren of aan de mensen die de structuren bevolken, dat alles zo stroef verloopt? Voor de spreker mag er snel een staatshervorming komen die de bevoegdheid samenbrengt, zij het dan op Vlaams of op federaal niveau. Is dat de oplossing of zijn er eerder andere mensen nodig?

Katrien Schryvers acht het wijs te leren uit fouten, maar die zijn onvermijdelijk aangezien niet alle aspecten vooraf kenbaar zijn. De vele partners en regels hier en in het herkomstland maken de zaak niet gemakkelijker. Vaak ligt de zaak nog moeilijker in landen waaruit adoptie voor het welzijn van het kind nog het meest nodig is. Vooreerst komt het erop aan de procedures hier zo kort en zo zeker mogelijk te houden. Daartoe worden de Vlaamse regels en de samenwerking met het federale niveau onder de loep genomen. Daaruit is alvast gebleken dat één centrale adoptiedienst niet kan, onder meer wegens de accreditaties, maar dat één dienst maatschappelijk onderzoek wel haalbaar is, waardoor de beoordelingen op dezelfde manier gebeuren. Na de hoorzittingen is een voorstel van decreet voorbereid, dat nog aan deze hoorzitting getoetst zal worden. Voorts informeert ze naar de stand van zaken van het nieuwe samenwerkingsprotocol tussen de bevoegdheidsniveaus. Het Vlaams Parlement werkt ook aan een voorstel van resolutie met aanbevelingen om de samenwerking tussen de overheden, intern en internationaal, te verbeteren.

Het ondermijnt het vertrouwen als een dienst informatie achterhoudt, zelfs al is het met goede redenen. Geen informatie is het ergste voor mensen in zo'n situatie. Het is beter de informatie toch te geven, maar er dan bij te zeggen hoe betrouwbaar die is. Emotionele begeleiding is er bij het voor- en het natraject, maar tussen beide is er een lacune. Wie biedt die dan best?

Van het Vlaams Centrum voor Adoptie wil ze weten of een centrale wachtlijst haalbaar is aangezien herkomstlanden vaak werken met eigen wachtlijsten. Ze vraagt de Vlaamse Regering daarnaast te pleiten voor een Europees fonds voor projectsteun en onderhoudsgeld om een opbod tussen de landen te vermijden en om ervoor te zorgen dat het geld op de juiste plaats terechtkomt.

Leonie Hallers is tussen eind november 2015 en begin mei 2016 zowel door het adoptiebureau als door het Vlaams Centrum voor Adoptie geïnformeerd. In die periode waren er ook een tweetal informatiebijeenkomsten bij Kind en Gezin in aanwezigheid van het adoptiebureau en het centrum. Het adoptiebureau was niet altijd volledig op de hoogte, waardoor het Vlaams Centrum voor Adoptie overstelpt werd met telefoontjes en mailtjes van adoptieouders. De informatievoorziening was gefragmenteerd, maar af en toe gecoördineerd en georganiseerd. Het kwam ook voor dat de ene adoptieouder meer wist dan de andere omdat hij toevallig gebeld of gemaïld had met het Vlaams Centrum voor Adoptie. Het Vlaams Centrum voor Adoptie heeft dat proces goed begeleid en is voorzichtig geweest met het al dan niet delen van informatie.

Op 28 mei 2016 kregen de ouders te horen dat ze in aanmerking kwamen voor afreis naar Oeganda. Voordien was het onzeker. Waarom het plots wel kon, was niet duidelijk, maar een adoptieouder gaat er dan vanuit dat alles geregeld is.

Ze is niet zo'n voorstander van draaiboeken. Elke crisis heeft een ander stappenplan nodig, maar de bouwstenen ervan vertonen wel enige overeenkomst. Ze denkt graag mee over een benadering van een crisissituatie.

Het Vlaams Centrum voor Adoptie kan aan het aantal documenten weinig veranderen want dat zijn eisen gesteld door het herkomstland. Het punt is dat soms universitaire scholing nodig is om te begrijpen welke documenten moeten worden ingeleverd. Daarnaast kost de samenstelling van het dossier veel geld. Daar zijn ouders niet van op de hoogte als ze beslissen te adopteren en zelfs niet

als ze het contract afsluiten met een adoptiebureau. Voor haar liepen de kosten voor beide dossiers op tot meer dan drieduizend euro.

Na de voorbereidingscursus en de goedkeuring voor adoptie, denken ouders dat ze in staat zijn een kindje te adopteren. Hoewel ze een goed sociaal netwerk heeft, vond de spreker de periode tussen goedkeuring en afreis emotioneel zeer zwaar. De drieënhalf jaar dat het bij haar geduurd heeft, was dan nog relatief kort. Heel wat ouders wachten zeven jaar en meer. Ze kent ouders die anderhalf jaar geleden een kind toegewezen kregen en nog niet mogen afreizen, maar wel onderhoudsgeld betalen. Op dat moment beperkt het adoptiebureau zich tot het geven van informatie over de plaats op de wachtlijst. Emotionele steun is er niet. De Vereniging voor Adoptiekind en Gezin organiseert bijeenkomsten voor haar leden. Ouders maken het het adoptiebureau ook niet te moeilijk uit schrik dat het hun dossier geen goed zou doen. De persoonlijke relatie is cruciaal om een voorsprong te krijgen op de wachtlijst.

Gelukkig mochten zij en haar man drie weken na de kindtoewijzing afreizen. Dan was vooral praktische ondersteuning wenselijk. Ze acht het wel nodig dat er iemand is die de ouders kunnen bellen voor raad en advies over de aanpak van hun kind. Toen het misliep, bleek dat de partijen verantwoordelijk om de ouders thuis te krijgen, zelf evenmin wisten hoe te handelen en er dus zeker geen ruimte was voor emotionele ondersteuning van adoptieouders. Lorin Parys heeft geen emotionele ondersteuning maar wel duidelijkheid gebracht en alle informatie met de ouders gedeeld. Ze hadden het daarnaast nodig stoom af te laten bij iemand die geen partij was, noch emotioneel, noch praktisch maar die was er niet. Een betere emotionele ondersteuning is cruciaal voor de kinderen en de ouders. Kalm blijven is de ouders verzocht zowel voor, tijdens als na de adoptie. Dat betekent dat ze geen stem hebben, wat onacceptabel is.

Ze pleit ervoor alle informatie te delen met de adoptieouders. Het zijn immers geen kleine kinderen. Misschien is het een goed idee één adoptieouder aan te stellen als centrale contactpersoon en die in elk geval alle informatie te geven.

Voor haar is een adoptiebureau niet de geschikte instantie om projectsteun te bieden en te controleren. Dat een weeshuis volledig afhangt van projectsteun, zou niet mogen. Als het weeshuis in Oeganda niet met projectsteun was begonnen, had het op een andere manier, met minder kinderen allicht, kunnen voortbestaan.

In het belang van het kind kan Vlaanderen ook instaan voor herenigingsprogramma's of capaciteitsversterking van lokale actoren die jongeren begeleiden in eigen land. Het is vreemd dat België adopteert uit Oeganda maar de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking met Oeganda niet draait om jongerenbeleid. Een beleid op dat vlak zou de zaak al heel wat vooruithelpen.

Ariane Van Den Berghe zegt dat een mogelijke afreis van de kandidaten na voorafgaand onderzoek uitdrukkelijk besproken is met de vertegenwoordigers van Buitenlandse Zaken. Op het moment dat de beslissing genomen is, is dat schriftelijk gemeld. Het klopt dat er in de Commissie voor Overleg en Opvolging geen beslissing genomen is, maar niemand heeft bezwaar aangetekend tegen de afreis. Het Vlaams Centrum voor Adoptie heeft wel de indruk dat niet alle informatie even vlot is doorgestroomd. De adoptieouders hebben immers gemeld dat de ambassade in Oeganda niet op de hoogte leek dat er nog gezinnen zouden afreizen. Dat het Vlaams Centrum voor Adoptie elke informatie aan de ambassade of consulaire dienst moet vragen via de dienst in Brussel, is een omweg. Een rechtstreeks contact zou gemakkelijker zijn.

Het juridische advies aan de KU Leuven ging inderdaad niet in eerste instantie over de overgangsmaatregelen. Uit het advies blijkt wel dat de schrijvers wisten dat er een verandering op til was, alleen was er nog geen wettekst beschikbaar. Die was er pas in juli 2016. Het advies heeft het dus wel over de mogelijkheid van overgangsmaatregelen met als schakelpunt de dossiers die volledig waren of al een matching hadden. Op basis daarvan heeft het centrum meer informatie gevraagd, in de eerste plaats bij het High Court in Oeganda. Bij common law beslist de rechter over overgangsmaatregelen als de wet er niets over zegt. In Oeganda is er daarnaast wetspraak dat de lopende dossiers onder de oude wetgeving mogen worden afgehandeld. Het Vlaams Centrum voor Adoptie heeft dus de datum van indiening als uitgangspunt genomen, een aanpak die later bevestigd is in de lokale rechtspraak.

De spreker is evenmin een fan van draaiboeken. Elke crisis verloopt immers anders en telkens moet de organisatie aan de situatie worden aangepast. Dat de informatie gedeeld wordt tussen alle betrokkenen is echter cruciaal. Ook al was er soms wat terughoudendheid, toch heeft het Vlaams Centrum voor Adoptie in dit specifieke geval zo goed als alle informatie systematisch gedeeld. Informatie was echter schaars en nooit helemaal zeker.

Een echt centrale wachtlijst is materieel en juridisch onhaalbaar. Een groot deel van de herkomstlanden neemt immers de instroom van dossiers, het beheer van de wachtlijst en de matching op zich, zeker in Haagse landen die zelf een centrale autoriteit hebben. Een eerlijker manier om contracten af te sluiten en eventuele wachttijden te laten meetellen, kan wel door een centrale prewachtlijst. Voor het instroombeheer gebeurde het geregeld dat kandidaten een geschiktheidsvonnis hadden maar niet meteen een bemiddelingsovereenkomst konden sluiten. Ze stonden op prewachtlijsten. In die fase is een meer gecentraliseerd systeem wel mogelijk. Het Vlaams Centrum voor Adoptie weet wie een geschiktheidsvonnis heeft en kan dan nagaan voor welke landen de ouders in aanmerking komen, en of er een bemiddelingsovereenkomst kan starten. Kandidaat-adoptieouders en adoptiediensten moeten dan wel bereid zijn tot dergelijk systeem.

Een andere mogelijkheid zijn regels om de overstap van het ene naar het andere kanaal te vergemakkelijken bij sluiting of bij schorsing, zelfs als dat dan een overstap van adoptiedienst betekent, bijvoorbeeld door de bemiddelingsvergoeding geen twee keer te laten betalen of te verdelen onder de diensten. Dat ze echter op basis van de contractdatum op de lijst van een ander kanaal geplaatst worden, ligt heel gevoelig bij wie al wacht voor dat kanaal.

In het Burgerlijk Wetboek staat dat kandidaten pas vrijgesteld worden van de voorbereiding op het ogenblik dat de volle adoptie uitgesproken is. Het Vlaams Centrum voor Adoptie kan niet anders dan die regels toepassen.

Het samenwerkingsprotocol met de FOD Justitie en de Federale Centrale Autoriteit is de eerste les die hieruit wordt getrokken. Daardoor kunnen de diensten beter overleggen voorafgaand aan een nieuwe samenwerking, wat beter is dan louter een advies op papier. Voorts zullen de diensten bij problemen eerst overleggen en niet unilateraal beslissen. Het voorstel van samenwerkingsprotocol is al enkele keren besproken in de Commissie voor Overleg en Opvolging en staat opnieuw op de agenda. Het is moeilijk te zeggen wanneer er een akkoord over zal zijn. Voor de spreker komen er ook best afspraken met de diensten van Buitenlandse Zaken. Idealiter overlegt het Vlaams Centrum voor Adoptie structureel van bij de exploratie van een kanaal met de Belgische ambtenaren in het herkomstland zelf. Dat is al enkele keren gebeurd. Rechtstreekse communicatie is ook voordelig als de adoptiesamenwerking al loopt. Dat zorgt ervoor dat de adoptieverantwoordelijken hier sneller van problemen en wijzigingen op de hoogte worden gebracht.

De meeste herkomstlanden vragen terecht heel veel informatie over de kandidaat-adoptieouders, om te kunnen inschatten bij wie de kinderen terechtkomen. Daar valt niet aan te tornen. Het klopt wel dat de kosten en de inspanningen daarvoor hoog kunnen oplopen. De prijs moet echter vooraf bekend zijn en in een addendum van het contract staan. Op de website van het Vlaams Centrum voor Adoptie staat er trouwens ook een tabel met de kosten per herkomstland.

Op zich is het de logica zelve, en zo staat het ook in de regelgeving, dat de adoptiedienst instaat voor de praktische informatie, de voorbereiding en de (emotionele) ondersteuning. In het beste geval is er een vertrouwensband tussen de kandidaten en de dienst, maar vaak is de situatie dubbel. Ouders voelen zich afhankelijk van de dienst die de procedure in handen heeft, waardoor ze het niet evident vinden om hun meest gevoelige vragen en problemen daar aan te kaarten of om nadrukkelijk te eisen om meer informatie of begeleiding. Zeker in crises is het nuttig dat er ondersteuning geboden wordt door iemand die niet betrokken is.

Dat er voor projectsteun een fiscaal attest is, hangt niet af van de adoptiedienst maar van het soort gift. Als de steun gaat naar projecten of personen los van de adoptie, kan dat, maar vergoedingen die direct verband houden met de adoptie, bijvoorbeeld aan het weeshuis of aan het onderhoud van de kinderen, worden niet beschouwd als een fiscaal aftrekbare gift. Daarnaast zijn heel wat weeshuizen afhankelijk geworden van giften in het kader van adoptie, wat niet wenselijk is omdat het een stimulans is om interlandelijke adoptie in stand te houden zelfs als dat niet nodig is. Sommige herkomstlanden eisen echter, om een samenwerking op te zetten, steun aan bepaalde projecten. Een adoptieland kan dan wel proberen zo goed mogelijk toezicht te houden op de besteding van die steun en zoveel mogelijk samenwerkingsafspraken te maken waarbij de adoptieprocedure losstaat van de bedragen. Het is niet altijd mogelijk de projectsteun los te koppelen van de adoptiedienst. Zelfs als dat mogelijk is, dient er goed te worden nagedacht waar die te positioneren. Als het Vlaams Centrum voor Adoptie of een andere overheidsdienst erover gaat, wordt de link tussen steun en adoptie geïnstitutionaliseerd. Idealiter wordt daarvoor samengewerkt met actoren in de ontwikkelingssamenwerking. Dat is niet altijd mogelijk want soms moeten de ouders gewoon hun bijdrage betalen aan de centrale autoriteit van het herkomstland.

De vraag of het structuren of mensen zijn die de samenwerking in de weg staan, is dan wel terecht, ze is niet gemakkelijk te beantwoorden. De adoptieambtenaar denkt dat het beide zijn. Dat de bevoegdheden versnipperd zijn, is in ieder geval geen goed uitgangspunt. In de omringende landen is adoptie bij één overheidsdienst of partner gecentraliseerd. Ook de menselijke factor speelt. Dat blijkt uit de verschillende manieren waarop ambassades of consulaire posten de vragen beantwoorden. Dat heeft dan te maken met verschillende interesses, visie op adoptie, tijd en middelen.

Lorin Parys acht het niet de bevoegdheid van de uitvoerders om in te gaan tegen beslissingen van de wetgever. Nochtans blijkt uit de hoorzitting dat dat wel gebeurd is. Het klopt dus dat zowel de structuren als de mensen een goed beleid in de weg zitten. Dat de informatie van de ambassades naar Brussel niet altijd vlot loopt, vindt hij straf. Hij denkt voorts dat, als het goed wordt uitgelegd, kandidaten best begrijpen dat de wachtanciënniteit de volgorde op de centrale wachtlijst bepaalt.

De families in Soroti hebben veel langer vastgezeten dan die in Kampala. Waarom heeft het zo lang geduurd eer bekend werd dat er twee groepen waren die zich in een andere situatie bevonden? Is dat door Kind en Gezin, het Vlaams Centrum voor Adoptie of de ambassade?

Vanaf de indiening van het verzoekschrift tot adoptie wordt de pleegzorgvergoeding stopgezet. Die retroactieve regeling kan ook toegepast worden voor ouders die al een kind hebben maar nog geen definitieve adoptiebeslissing opdat ze niet opnieuw de voorbereiding zouden moeten volgen.

Hij is voorstander van voorafgaand overleg op voorwaarde dat iedereen zich houdt aan de bevoegdheidsverdeling. Buitenlandse Zaken en de Dienst Vreemdelingenzaken beslissen of iemand het land binnen mag maar de Federale Centrale Autoriteit heeft heel andere bevoegdheden. De spreker verwijst naar het federale wetsvoorstel dienaangaande.

De kandidaat-adoptieouders serieus nemen en hun alle informatie met mogelijk voorbehoud erbij geven, is beter dan informatie achterhouden. Dat zij heel kwetsbaar zijn, is eveneens duidelijk. Ze zijn immers altijd afhankelijk van diverse diensten en overheden, hier en in het herkomstland. Ook hij is dus voorstander van emotionele steun.

Hoewel de sprekers geen fan zijn van draaiboeken, heeft Kind en Gezin er wel een over crisiscommunicatie. Toch heeft het agentschap in augustus 2016 op de radio laten weten dat het het ook niet meer wist. Dat mag nooit meer gebeuren. De spreker concludeert dat er fouten gemaakt zijn, zowel op Vlaams als op federaal niveau. Hij vindt het niet kunnen dat ouders een brief krijgen dat het diplomatiek en juridisch in orde is om te vertrekken, zonder diplomatieke garanties op papier of juridische waarborgen. Als die er wel waren geweest, konden die aan de ambassadeur ter plaatse voorgelegd worden. Ook de informatiedoorstroming en de opvolging en ondersteuning door het Vlaamse niveau kunnen beter. Van de acties van de ambassadeur begrijpt hij helemaal niets. Zonder zijn demarches achter de rug van de ouders, was de situatie niet zo uit de hand gelopen. Hij concludeert dat iedereen zich aan de afspraken en de wet moet houden, maar dat iedereen ook in de spiegel moet kijken en zijn schuld in de affaire moet erkennen om eruit te leren.

Freya Van den Bossche vraagt of ook de Vlaamse verantwoordelijken de ouders gevraagd hebben zich kalm te houden en niet te communiceren.

Emmily Talpe hoopt dat het samenwerkingsprotocol er snel komt. Een draaiboek mag niet formalistisch zijn, maar een zekere leidraad voor wie welke informatie verstrekt en begeleiding biedt, is nodig. Ook zij heeft er begrip voor dat ouders zich te afhankelijk voelen van de adoptiediensten. Idealiter zou ook de projectsteun anders moeten, maar daar heeft Vlaanderen vaak niets in te zeggen. De conclusie is dat Vlaanderen dan maar zo snel mogelijk moet optimaliseren waar het zelf voor bevoegd is.

Katrien Schryvers stelt al langer een fonds voor projectsteun voor, beheerd door Ontwikkelingssamenwerking. Dat zou dan middelen toekennen aan projecten los van de adoptie. Dat biedt het voordeel van een meer structurele werking alsook meer zekerheid over de besteding. Ouders krijgen dan sowieso een fiscaal attest. Als Vlaanderen alleen, zonder andere landen, dergelijke projectsteun invoert, kan dat tot gevolg hebben dat het uit bepaalde landen geen kinderen meer kan laten adopteren. Ze vraagt Vlaanderen het voortouw te nemen om andere, vooral Europese landen, tot een nieuwe aanpak aan te moedigen. Zijn er al andere landen die met dat idee spelen?

Leonie Hallers zegt dat de adoptieouders nooit een officiële brief van het Vlaams Centrum voor Adoptie gekregen hebben waarin stond dat alles juridisch en diplomatiek gecoverd was, enkel een mededeling van het adoptiebureau. De boodschap kalm te blijven hebben de ouders niet van het Vlaams Centrum voor Adoptie ontvangen.

Ariane Van Den Berghe heeft een omstandig gemotiveerde formele beslissing genomen, waarin alle juridische elementen, het sociale onderzoek en de overgangsmaatregelen stonden. Die is bezorgd aan de adoptiediensten maar niet aan de ouders. Het Vlaams Centrum voor Adoptie heeft de ouders niet opgedragen te zwijgen, al leefde de vrees dat persaandacht een goede afloop niet evidenter zou maken. Op een gegeven moment is het centrum zelf naar de pers gestapt, al zijn er wel wat opmerkingen gemaakt over het waarom en de wijze waarop.

Tijdens die zomer van 2016 was het bijzonder moeilijk om de juiste informatie te krijgen van heel wat partijen, ook over de juridische procedures. Het klopt dat de informatie dat de ouders in Soroti en in Kampala in een heel andere situatie zaten, pas laat naar boven kwam, waardoor er pas dan gepast kon worden geageerd. Iets wat bijzonder jammer is. Het Vlaams Centrum voor Adoptie heeft voorts de projectsteun al herhaaldelijk aangekaart tijdens internationaal overleg. Een fonds is daar nog niet aan de orde, wel afspraken over de hoogte van de bijdragen om een opbod te vermijden. Heel wat landen willen dat echter niet.

Katrien Verhegge beaamt dat het leerpunt van de crisis is om geen ouders meer te laten vertrekken zonder sluitende garanties. Anderzijds zouden de adopties dan niet plaatsgevonden hebben. De beslissing werd genomen omdat iedereen wees op de exclusieve bevoegdheid van Vlaanderen, maar de instanties hebben geleerd dat ze de verantwoordelijkheid niet alleen kunnen nemen.

Bart VAN MALDEREN,
voorzitter

Lorin PARYS,
verslaggever

Gebruikte afkortingen

FOD	Federale Overheidsdienst
KU Leuven	Katholieke Universiteit Leuven
pv	proces-verbaal
UGent	Universiteit Gent